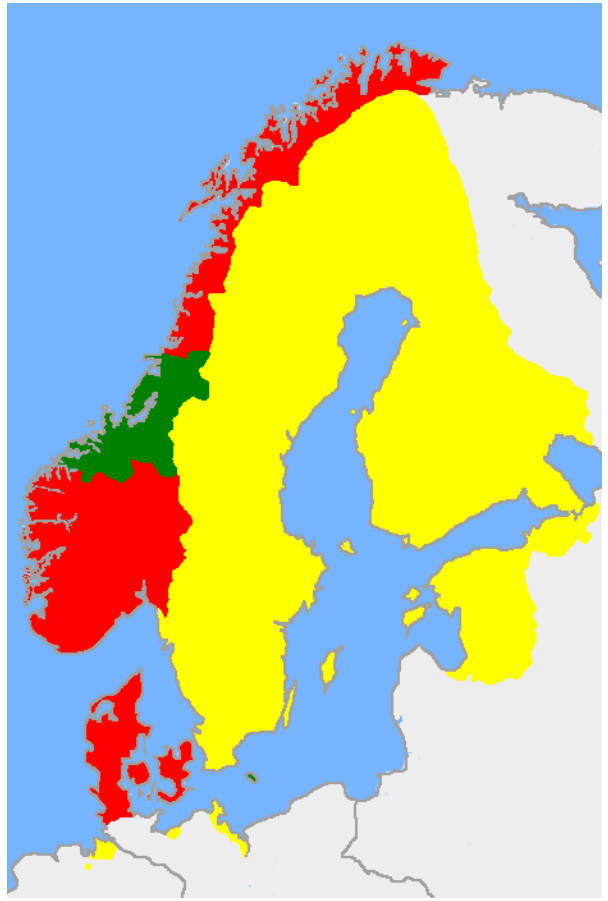

De gröna områdena är de som Sverige förlorar till Danmark i freden.

Freden i Köpenhamn

1660

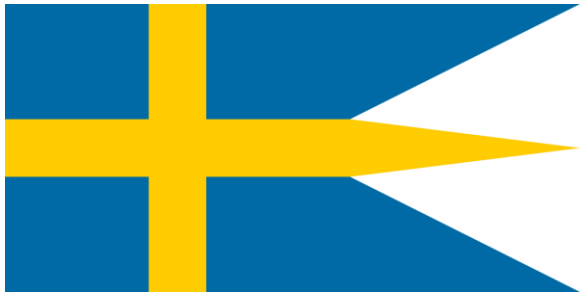

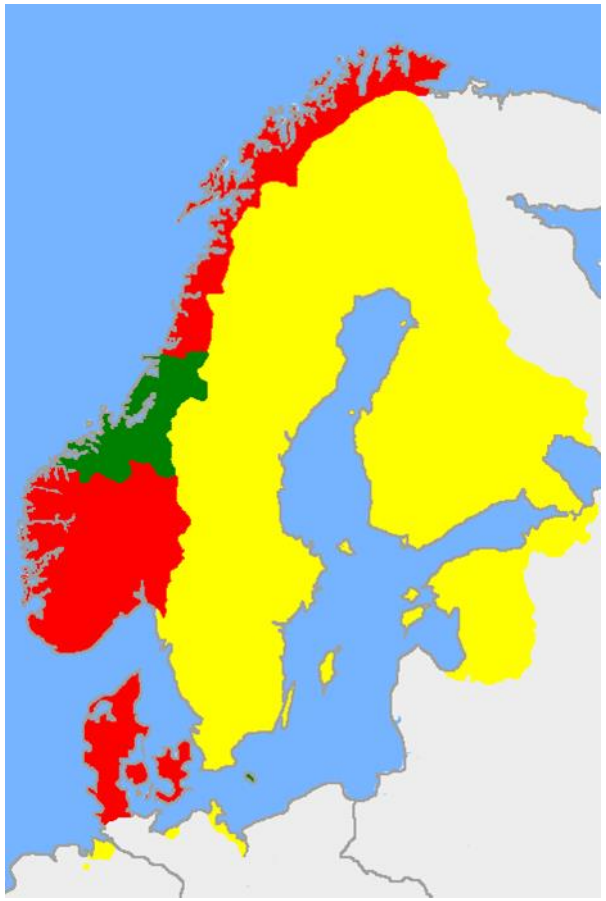

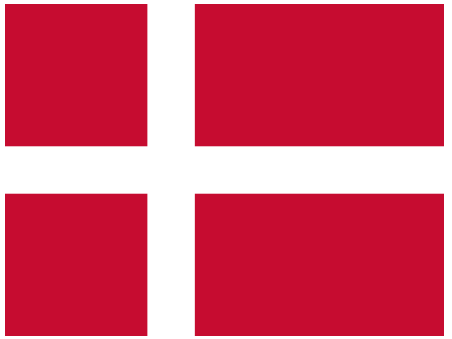

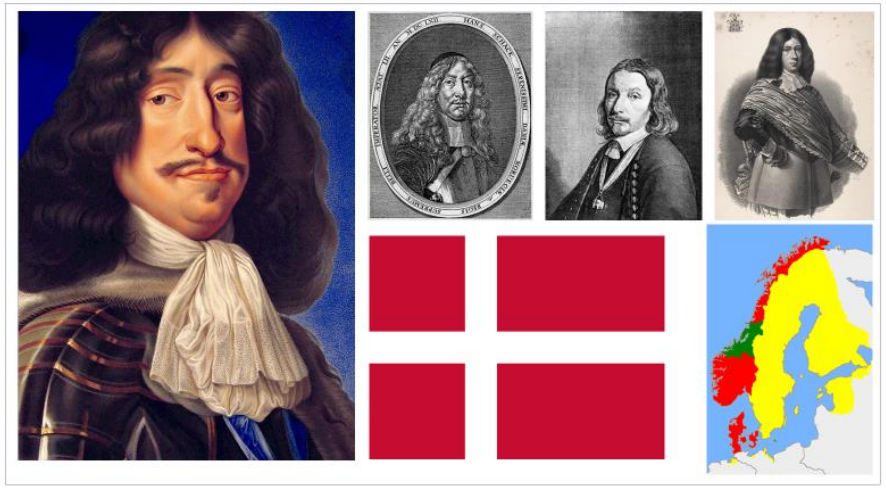

Ägde rum	**11 augusti 1658 – 27 maj 1660**
Plats	**Köpenhamn, Danmark**
Utfall	**Avgörande dansk-holländsk seger**
Resultat	**Freden i Köpenhamn**
Casus belli	**Karl X Gustav bröt freden i Roskilde i syfte att tillintetgöra Danmark**

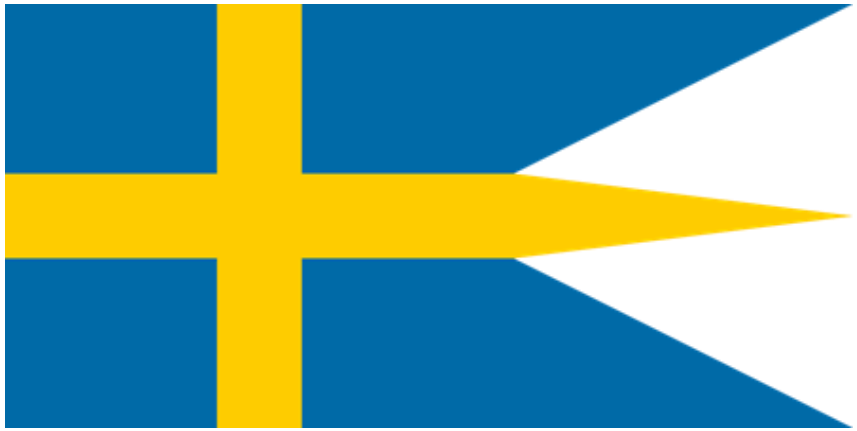

FILIPPO PRINCIPE PALATINO DI SVLTZ-
BACH GENERALE DELL' ARMI DEL RE CARLO
GVSTAVO DI SVETIA IN FIONIA.

HANS. SCHACK. SERENISSIMI. DANIÆ. NORUEGIÆ. REGIS SUPREMUS BELLI IMPERATOR. ÆTAT. LII. AN. M. DC. LXII.

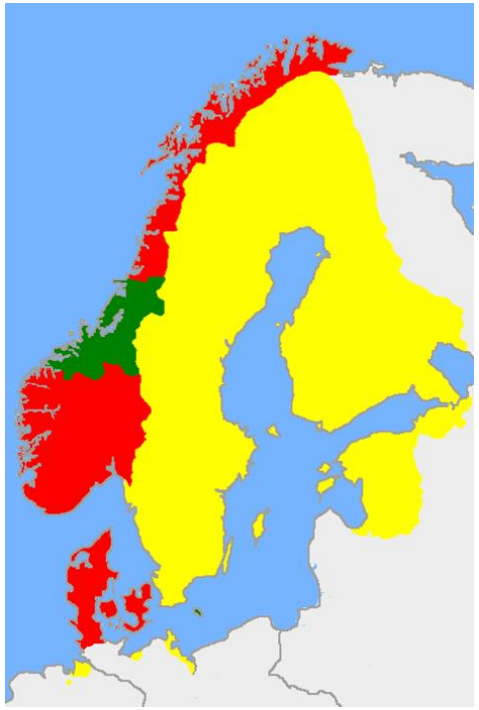

Freden i Köpenhamn 1660

Karl X Gustavs andra danska krig (1658–1660) var det krig som utspelade sig kort efter Karl X Gustavs första danska krig. Kriget slutade med att Sverige fick återlämna Bornholm och Trondheims län, men i gengäld erhöll Ven.

Efter det första danska kriget kände sig Karl X Gustav missnöjd med freden i Roskilde. Han var fortfarande i krig mot Polen, Ryssland, Österrike och Brandenburg. Tanken var att han skulle fortsätta kriget i Tyskland. Men fälttåget i Tyskland kom emellertid inte till stånd och i stället vände sig Karl Gustav plötsligt åter mot Danmark i augusti 1658. Orsakerna är komplicerade. En låg i Danmarks motspänstighet vid de förhandlingar som förts för Roskildefredens komplettering. Den hade visat att Danmark inte lät binda sig vid Sverige så som Karl Gustav avsett. Dessutom hade utsikterna för ett krig i Tyskland förmörkats. I juli 1658 blev Leopold av Österrike vald till kejsare, och Sveriges försök att samla tyska ständer på sin sida hade föga framgång. De bundsförvanter som Karl Gustav hoppats på höll sig tillbaka. Oliver Cromwells syften var andra än hans, och vad som för Karl Gustav var betänkligast, Mazarin eggade visserligen Sverige, men undvek själv alla bindande förpliktelser. Militärt sett kunde den svenska – i huvudsak värvade – hären inte hållas sysslolös, och när ett företag i Tyskland syntes utsiktslöst återstod endast Danmark. Målet för det nya fälttåget blev att utplåna Danmark som en självständig stat och ena Skandinavien under den svenska kronan.

Vill ni ha nåd, danska hundar?

Dessa ord blev de sista som svenske översten Newhusen yttrade i sitt liv. I samma stund spetsades han av den danske adelsmannen Claus Ahlefeldt och föll död ner bland soldaterna nedanför Köpenhamns befästningsvall. Överste Newhusen var en av närmare 2 000 svenska soldater som natten till den 11 februari 1659 dödades eller sårades i stormanfallet mot Köpenhamn, ett slag som fick en avgörande betydelse för Nordens fortsatta historia.

För en gångs skull gjorde emellertid Karl X Gustav en missbedömning av situationen; varken Fredrik III eller köpenhamnarna hade för avsikt att kapitulera villkorslöst. I stället förberedde man sig för en strid på liv och död. Husen och gårdarna utanför staden brändes eller sprängdes i luften för att den framryckande fienden inte skulle ha något skydd. Köpenhamns befästningsvallar och bastioner förstärktes med palissader och jordfyllda korgar, medan det i all hast uppfördes trekantiga försvarsverk utanför stadsportarna som skulle hämma fiendens framryckning innan han nådde ända fram till vallen. På särskilt utsatta platser grävde man ner sprängladdningar och lade ut järnspikar som skulle sätta stopp för angripare som kom så långt. Vid sin post hade samtliga vakter på vallen hundra stenar att kasta på de framryckande svenskarna. Styrkan som skulle försvara Köpenhamn utgjordes av cirka 8 000 man och var en blandning av professionella soldater, matroser från örlogsflottan, kungliga ämbetsmän, studenter från Köpenhamns universitet samt huvudstadens köpmän och hantverkare.

Freden i Köpenhamn 1660

Men det andra danska kriget stockade sig ännu hastigare än förut det polska. Köpenhamns försvar och undsättning genom en nederländsk flotta i oktober 1658 blev den första vändpunkten, den misslyckade stormningen av staden i februari 1659 den andra. Österrikare, polacker och brandenburgare gick till anfall, stängde in de svenska besättningarna i Preussen och Pommern och trängde upp i Jylland. England och Frankrike höll sig alltjämt tillbaka, ja drogs av Nederländerna in i en medlingspolitik, konserterna i Haag maj–juli 1659, vars udd riktades mot Sverige. Karl Gustav hade åter missräknat sig på sin egen styrka, på motståndarens försvarskraft och på de europeiska makternas hållning till hans hänsynslösa svenska erövringspolitik. Karl Gustav höll sig kvar på de danska öarna, som därmed blev krigets huvudsäte, men hans ställning blev under 1659 allt svårare. Holländska flottor spelade herrar i de danska farvattnen, i november 1659 tillintetgjordes vid Nyborg den svenska hären på Fyn av förenade österrikare, brandenburgare, polacker, danskar och holländare, och huvudstyrkan på Själland smälte samman. Planerna på Danmarks tillintetgörelse måste ges upp, liksom förut planerna på Polen. Karl Gustav erkände det, och han erbjöd fred åt både Danmark och Polen, men ännu hoppades han på endera sidan vinna något, och han avslog varje avträdelse även från erövringarna i Roskildefreden, såvida inte ersättning gavs. Han räknade alltjämt med förändringar i makternas inbördes ställning, och han beredde sig till nya ansträngningar. Sveriges ständer kallades till Göteborg för att åtaga sig dessa, och kungen mötte dem i januari 1660. Då insjuknade han plötsligt och dog efter några få dagar, natten mellan 12 och 13 februari 1660.

Nederländerna, som hade stora ekonomiska intressen i Östersjön, såg med oro på Sveriges försök att lägga under sig Danmark. Hösten 1658 stävade därför en nederländsk krigsflotta bestående av trettiofem örlogsfartyg, sex trupptransportfartyg och flera mindre fartyg ut för att undsätta Köpenhamn. Den 29 oktober drabbade den nederländska flottan under ledning av amiral Jacob Wassenaer von Obdam samman med en svensk flotta om 30 örlogsfartyg i norra Öresund. Efter en hård strid i vilken fem svenska fartyg sjönk till havets botten och hundratals sjömän miste livet lyckades Obdam ta sig igenom till Köpenhamn och bryta den svenska belägringen från havet. Därmed räddades stadens försvarare undan en hotande hungersnöd. Obdam förde inte bara med sig proviant, utan även militära förstärkningar i form av 2000 holländska matroser som gav köpenhamnarna ett välbehövligt moraliskt stöd. I december 1658 fördrev en 30 000 man stark armé från Polen och Brandenburg (som hade gått med i kriget på Danmarks sida) de svenska styrkorna från Jylland och förhindrade på så sätt ett svenskt återtåg via den jylländska halvön och Nordtyskland. Fyn var fortfarande under svensk kontroll, men om svenskarna inte skulle riskera att bli instängda på Själland måste Köpenhamn erövras innan Sveriges många fiender samlade ytterligare trupper. Finalen: Ögonvittnen berättade senare att det inte gick att beskriva ”jämmern, vrålen och skriken som hördes från svenskarna innan de dog”. De svenska soldaterna som försökte fly från slagfältet föll antingen i vallgraven eller mejades ner bakifrån av de danska kanonerna. Snart var hela området utanför Nørreport översållat av svenska stupade och sårade. Klockan sex på morgonen lät den svenske kungen blåsa till reträtt längs hela frontlinjen. Stormningen av Köpenhamn, som var tänkt att krossa Danmark och avgöra kampen om herraväldet i Norden, slutade med ett blodigt fiasko.

Köpenhamn år 1728, med dess färdigbyggda bastioner och vallar.

Den holländska flottans ankomst på Köpenhamns redd i oktober 1658.

Sveriges mål sägs vara att de ville **förinta Danmark** och lägga landet under svenskt herravälde. Kriget startar med att den svenska hären stiger iland vid Korsör och marscherar mot Köpenhamn dit de kommer tre dagar senare. Svenska armén belägrar Köpenhamn den 11 augusti 1658,

Den 8 februari 1659, efter nästan ett ½ års belägring av Köpenhamn stormar de svenska styrkorna staden. Danskarna har dock gjort allt för att försvåra en stormning av staden och de försvarar sig så bra att svenskarna får se sig besegrade efter en tre timmar lång strid.
Den svenska kungen Karl X Gustav dog innan det här kriget var slut och hans femåriga son Karl XI och hans förmyndarregering med Magnus Gabriel De la Gardie i spetsen tog över spakarna. Det anses att kriget blev ett nederlag för Sveriges del.

De svenska och danska ombuden möttes första gången den 25 augusti 1659 i två tält som var uppsatta på femtio stegs avstånd från varandra mitt emellan det svenska lägret och Köpenhamn. Förhandlingarna strandade nästan genast men efter många rådslag och överläggningar kunde man nio månader senare, den 27 maj 1660, skriva på fredsavtalet.

Fredsvillkor
Sverige skall lämna tillbaka Trondheims län mot en ersättning som skall bestämmas senare
Sverige skall lämna tillbaka Bornholm till Danmark
Förbudet mot att främmande flottor får segla in i Östersjön avskaffas

Danmark behöver ej ersätta 'Svenska Afrikanska kompaniet' för förlusten av den svenska kolonin Cabo Corso

Händelser/slag:

Belägringen av Köpenhamn 11 aug 1658

Erövringen av Kronoborg 6 sept 1658

Sjöslaget vid Öresund 29 okt 1658

Stormningen av Köpenhamn 11 feb 1659

Sjöslaget vid Ebeltoftviken 23 juli 1659

Fältslaget vid Nyborg 14 nov 1659

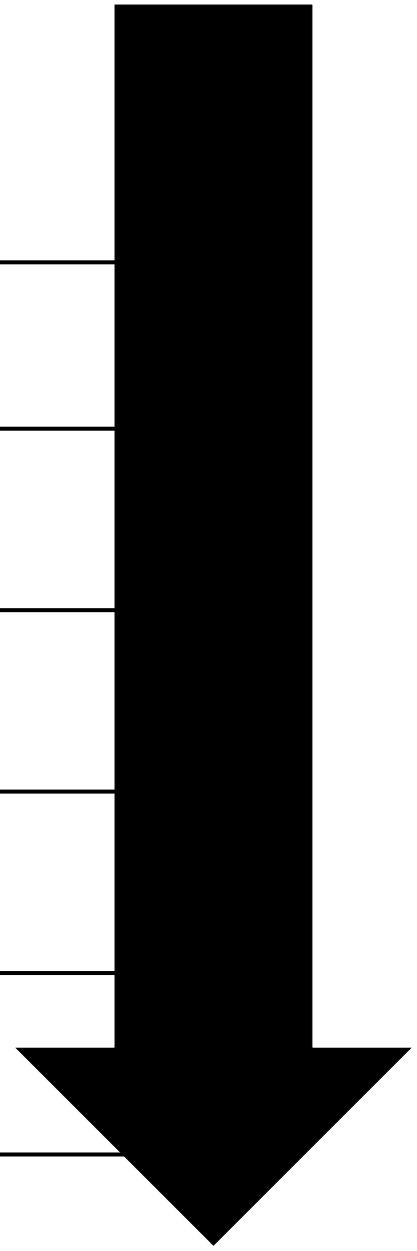

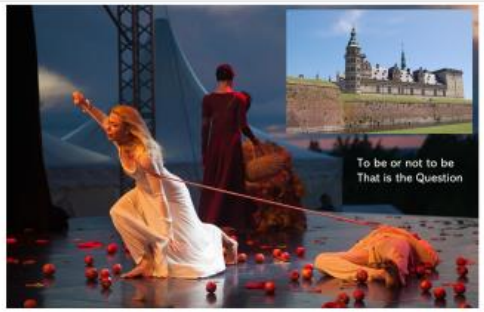

KRONBORG SLOT

KRONBORG ER ET SLOT OG FÆSTNINGSANLÆG I HELSINGØR.

Powert Point Anders Dernback / text Wikipedia

AT KRONBORG OPRINDELIGT VAR PLANLAGT TREFLØJET KAN SES I FLØJENES BREDDE; DEN ØSTLIGE FLØJ ER NOGET SMALLERE END RESTEN, OG BESTÅR FAKTISK KUN AF LANGE GALLERIER, DER SKABER EN INDENDØRS FORBINDELSE MELLEM DE KONGELIGE GEMAKKER I NORDFLØJEN OG SLOTSKIRKEN OG DANSESALEN I SYDFLØJEN. DET NYE SLOT BLEV UDSTYRET MED ET OVERDÅDIGT INTERIØR.

Til udsmykning af Dansesalen blev der udført en serie gobeliner af høj kvalitet, Kronborgtapeterne, der forestiller den danske kongerække fra sagnkongerne frem til Frederik 2. Serien indeholdt oprindeligt i alt 43 gobeliner, og blev udført i Helsingør af indkaldte nederlandske vævere. Kun 15 af disse gobeliner er bevaret, hvoraf 7 hænger på Kronborg og 8 på Nationalmuseet i København. De kan genkendes på at den blå bort i hver gobelins nederste venstre hjørne indeholder en gylden krone og et B som mærke for Kronborg.

Branden i 1629

Natten til 24. september 1629 brændte Kronborg som resultat af to håndværkeres skødesløshed. Det meste af interiøret blev ødelagt ved branden, og kun slotskirken overlevede nogenlunde uskadt takket være dens solide loftshvælvinger. Også Kronborgtapeterne slap uskadt fra branden, da de ikke havde været ophængt i Dansesalen, da slottet brændte.
I 1630'erne genopførte Christian 4. Kronborg. I det ydre blev slottet stort set genopført i sin oprindelige form, mens det i det indre blev udstyret med et nyt interiør. Enkelte dele af Christian 4.s interiør, som loftsmalerier, kaminer og udskårne døre, findes stadig på Kronborg i dag.